

Laura Tuoma

**KYLÄKOULUJEN LAKKAUTUSTEN
VAIKUTUKSET KUNTIEN
ELINVOIMATEHTÄVÄN TOTEUTUMISEEN**

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Huhtikuu 2023

TIIVISTELMÄ

Laura Tuoma: Kyläkoulujen lakkautusten vaikutukset kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Kunta- ja aluejohtaminen
Huhtikuu 2023

Tämä tutkimus käsittelee kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksia kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millaisia vaikutuksia kyläkoulujen lakkautuksilla on ollut kuntien toimintaan ja miten nämä lakkautukset ovat näkyneet kuntien elinvoimassa. Tämän ilmiön ymmärtämiseksi käsittelen myös yleisesti kyläkoulujen lakkautusprosessia sekä sitä millainen merkitys koululla ylipäätään on alueen elinvoimaisuudelle. Suurin osa Suomen pienistä kyläkouluista on lakkautettu eri syiden vuoksi ja lakkautukset ovat kohdistuneet etenkin maaseuduille. Kyläkoulujen lakkautus on aihe, joka herättää yleisesti paljon tunteita erityisesti kylän asukkaiden keskuudessa. Tutkimuskysymys on: Miten kyläkoulujen lakkautukset vaikuttavat kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen?

Tämä tutkimus toteutettiin laadullisena tutkimuksena, sillä tutkimuksen tarkoituksena oli saada mahdollisimman laaja-alainen ymmärrys kyläkoulujen lakkautuksista ilmiönä. Tutkimuksen aineisto kerättiin haastattelemalla kolmea kunnanjohtajaa kolmesta eri kunnasta. Kunnat valittiin sen perusteella, että niissä oli lakkautettu useampi kyläkoulu ja kunnassa oli virassa edelleen sama kunnanjohtaja kuin lakkautusten aikaan. Haastatteluissa esiin nousseita asioita analysoitiin aineistolähtöisesti.

Tutkimuksen perusteella kyläkoulujen lakkautuksilla ei ole ollut merkittäviä pitkäaikaisia vaikutuksia kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen, mutta asiassa tulee kuitenkin huomioida kuntien erilaisuus. Aineiston perusteella löysin neljä merkittävää tekijää, joilla on eniten vaikutusta siihen, miten kyläkoulujen lakkautusten vaikutukset kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen voi näkyä eri kunnissa eri tavoin. Ensinnäkin eri kunnissa koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle voidaan nähdä erilaisena, sillä esimerkiksi ikä- ja kouluverkkorakenne vaihtelevat kuntien välillä. Toiseksi kyläläiset suhtautuvat yleisesti lakkautuksiin eri tavoin, sillä kyläkoulujen arvo voidaan nähdä kunnissa eri tavoin. Kolmas tekijä on kunnan yleinen elinvoimaisuus. Osassa kunnista koulun lakkautus voi olla pienempi kolaus elinvoimaisuuden näkökulmasta, sillä näissä kunnissa elinvoima on jo entuudestaan parempi esimerkiksi toimivan palveluverkon ja kunnan pitovoimaisuuden takia. Viimeinen osatekijä on lakkautusten jälkeinen aika kylissä. Kyläyhteisöllä on suuri merkitys siinä, miten se jatkaa kylän toimintaa kyläkoulun lakkautuksen jälkeen ja pitää kylän aktiivisena sekä elinvoimaisena. Tärkeintä kuitenkin on, että kunnassa on toimivat koulutuspalvelut ja ne ovat tasapuolisesti saatavilla kaikille.

Avainsanat: kyläkoulu, kyläkoulun lakkautus, elinvoimatehtävä, kylä ja maaseudun palveluverkko

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	TUTKIMUSTEHTÄVÄ	3
3	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	4
	3.1 Kyläkoulu.....	4
	3.2 Kunnan elinvoimatehtävä.....	6
	3.2.1 Kunnan vetovoimaisuus	7
	3.3 Kyläkoulujen lakkautukset osana yhteiskunnan rakennemuutosta	8
	3.4 Maaseudun palveluverkon supistuminen.....	9
4	LAADULLISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	11
	4.1 Laadullinen tutkimus	11
	4.2 Aineiston keruu	11
	4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi	12
5	ANALYYSI.....	13
	5.1 Kyläkoulujen lakkauttaminen on monimutkainen prosessi, jolla on vaikutusta kylän elämään	14
	5.1.1 Koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle	15
	5.1.2 Suhtautuminen lakkautuksiin	16
	5.1.3 Kyläkoulujen lakkautusten vaikutukset alueen elinvoimaisuuteen	18
	5.1.4 Lakkautusten jälkeinen aika kylissä.....	20
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	22
	LÄHTEET	
	LIITTEET	

KUVIOT

Kuvio 1. Aineiston luokittelu	13
Kuvio 2. Elinvoimaisuuteen vaikuttavat neljä tekijää.....	23

1 JOHDANTO

Vielä vuonna 2000 Suomessa oli lähes 1300 alle 50 oppilaan kyläkoulua, kun vuonna 2022 kyläkouluja oli jäljellä enää reilut 100. Yli puolet Suomen peruskouluista on lakkautettu viimeisten vuosikymmenten aikana ja lakkautukset ovat kohdistuneet etenkin maaseudulle. Maaseudun lähikouluverkko onkin supistunut yli 90 prosenttia. Lakkautukset alkoivat vuonna 2006 opetus- ja kulttuuriministeriön lakkautettua pienkoululisän, jolloin säästösyiden vuoksi kouluverkkoa oli supistettava. Kyläkouluja on kuitenkin lakkautettu paljon jo sitä aiemmin erilaisten syiden vuoksi. Kyläkoulujen lakkautuksilla on ollut vaikutuksia kylien talouteen, yhteisöihin ja etenkin lapsiin. (Suomen kylät ry.) Oppivelvollisuuslain (1214/2020) mukaan jokainen Suomessa asuva lapsi on oppivelvollinen. Oppivelvollisuus alkaa lapsen täyttäessä seitsemän vuotta ja päättyy, kun oppivelvollinen täyttää 18 vuotta. Perusopetuslain (628/1998) 4§:n mukaan kunta on velvollinen järjestämään oppivelvollisuusikäisille alueen asukkaille perusopetusta sekä oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Lisäksi 6§:n mukaan opetus tulee järjestää siten, että oppilaiden matkat ovat asutuksen, koulujen ja muiden opetuksen järjestämispaikkojen sijainti ja liikenneyhteydet huomioon ottaen mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä.

Kyläkoulujen lakkautukset aiheuttavat usein suurta vastustusta kyläläisten keskuudessa, sillä kyläkoulujen lakkautuksilla usein pelätään kylän elinvoimaisuuden hiljallista hiipumista lakkautuksen jälkeen. Laajoissa harvaan asutuissa kunnissa koulujen lakkautukset voivat mahdollisesti saada lapsiperheet muuttamaan pois alueelta lasten koulumatkan kasvaessa pahimmassa tapauksessa jopa tuntiin. Tällöin perheiden muuttaessa pois alueelta myös muut alueen palvelut voivat olla vaarassa. Pienillä kyläkouluilla on yleensä myös erityinen asema kylissä, sillä ne toimivat usein kylän keskuksina, joissa voidaan järjestää opetuksen ohella muita vapaa-ajan toimintoja kylien asukkaille. Koulu ja sen läheisyys voivat myös olla vetovoimatekijöitä mahdollisille alueelle muuttaville lapsiperheille. Kunnan elinvoiman voidaan nähdä muodostuvan useista eri osatekijöistä ja sitä voidaan tarkastella esimerkiksi vetovoimaisen ympäristön, alueen osaamisen ja työvoiman saatavuuden, palvelujen, yhteisöllisyyden ja sosiaalisen pääoman näkökulmista (Sallinen 2017).

Kyläkouluja ja niiden lakkautuksia on tutkittu jonkin verran aiemmin. Esimerkiksi Autti ja Hyry-Beihammer (2014) ovat tutkineet kyläkoulujen merkitystä alueen asukkaille ja sitä millaiseksi alueen asukkaat kokivat kyläkoulujen lakkautusprosessin. Tutkimuksessa keskeisiksi havainnoiksi nousi,

että kyläkoulut tuovat alueen asukkaat yhteen ja ovat alueen sydän. Koulurakennukset toimivat myös kylissä paikkana, joissa järjestetään opetuksen ohella muita aktiviteetteja. Tutkimuksessa koulu nähtiin myös elossa olevan kylän merkinä, joka ylläpitää alueen elinvoimaisuutta. Tutkimukseen osallistuneet henkilöt olivat yksimielisiä siitä, että kyläkoulu on olennainen osa kyläyhteisöä. Myös Lehtonen (2021) on tutkinut kyläkouluja ja etenkin koulujen lakkautusten jakautumista maantieteellisesti sekä lakkautusten vaikutuksia alueen väestökehitykseen. Tutkimuksen mukaan vuosien 2011–2018 aikana Suomessa lakkautettiin 518 koulua, joista 66 % sijaitsi maaseudulla. Merkittävä havainto tutkimuksessa oli se, että koulujen sulkemisella nähtiin olevan yhteys kyseisen alueen autioitumiseen. Aiheesta löytyy myös kansainvälistä tutkimusta, esimerkiksi Lyson (2002) on tutkinut koulun merkitystä kyläyhteisöille New Yorkissa. Tutkimuksen mukaan koulu tuo alueelle monia sosiaalisia sekä taloudellisia etuja ja toimii samalla tärkeänä jatkumon merkinä kylän asukkaille. Tutkimuksen mukaan koulu toimii myös tärkeänä elinvoimaa tuovana palveluna ja koulujen lakkautuksista kertyneet säästöt voidaan menettää esimerkiksi verotulojen vähentyessä, kiinteistöjen arvon laskussa ja menetetyssä liiketoimissa.

Tutkielman rakenne koostuu kuudesta pääluvusta. Johdannon jälkeen luvussa kaksi esitellään tutkimustehtävä, jossa tulee ilmi tutkimuksen tarkoitus sekä tutkimuskysymys ja sen osaongelma. Kolmannessa luvussa esitellään tutkimuksen teoreettinen viitekehys, joka koostuu tutkielman keskeisistä käsitteistä ja yhteiskunnallisista ilmiöistä, joihin tutkimuksen aihepiiri linkittyy. Tutkimuksen metodologiset valinnat käydään läpi luvussa neljä. Luvussa viisi esitellään tutkimuksen keskeiset tulokset tutkimusongelman ratkaisemiseksi ja viimeinen, eli kuudes luku koostuu johtopäätöksistä, jossa vastataan myös tutkimuskysymykseen. Lisäksi viimeisessä luvussa käsitellään tutkimustulosten suhdetta aiempiin tutkimuksiin aiheesta sekä pohditaan mahdollisia jatkotutkimusaiheita. Johtopäätöksen jälkeen vielä lähdeluettelo ja liitteet.

2 TUTKIMUSTEHTÄVÄ

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten kyläkoulujen lakkautukset vaikuttavat kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Kuntien elinvoimatehtävästä on säädetty kuntalain (410/2015) 1§:ssä, jonka mukaan kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Koulu on merkittävä kunnan tarjoama palvelu, jonka vuoksi koulujen lakkauttaminen voi aiheuttaa kolauksen koko kunnan elinvoimaan monellakin tapaa. On mielenkiintoista tarkastella, mihin asioihin kyläkoulujen lakkautuksilla on ollut konkreettista vaikutusta ja miten se on näkynyt kuntien elinvoimassa sekä kunnan tehtävissä. Mielenkiintoista on myös tarkastella, miten kunnissa on yleisesti suhtauduttu kyläkoulujen lakkautuksiin. Tutkimukseni tutkimuskysymys ja sen osaongelma muotoutuivat seuraavasti:

1. Miten kyläkoulujen lakkautukset vaikuttavat kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen?
 - 1.1. Millainen merkitys kyläkouluilla on kunnan elinvoimaan?

Tässä tutkimuksessa tulen tarkastelemaan kolmen tutkimukseen valikoituneen kunnan kyläkoulujen lakkautuksia ja näiden lakkautusten mahdollisia vaikutuksia kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Aihe on itselleni tärkeä, sillä myös omalla kotipaikkakunnallani on lakkautettu kouluja ja aiheesta on käyty kiivasta keskustelua sekä taistelua pitkään. Aihe on myös ajankohtainen, sillä kyläkouluja lakkautetaan edelleen vuosittain. Kyläkoulujen lakkautukset ovat myös yleisesti aihe, joka herättää paljon tunteita etenkin alueen asukkaiden joukossa. Aiheesta käydään paljon keskustelua eri medioiden keskustelupalstoilla, mutta aihe on saanut myös ihmisiä kokoontumaan yhteen mielenosoitukseen taistelemaan heille tärkeän asian puolesta (kts. esim. Yle 2009). Haastattelen tutkimuksessa kunnanjohtajia, sillä mielestäni on mielenkiintoista saada myös heidän näkemystään aiheeseen, sillä yleisesti asiasta kuulee eniten värikästä ja tunteitakin herättävää keskustelua vain alueen asukkaiden joukosta. Aihetta on mielestäni tärkeää tutkia, sillä kyläkoulujen lakkautusprosessissa on useita eri näkökulmia ja kouluja lakkautetaan useista eri syistä. Vaikka kyläkouluja on tutkittu aikaisemmin jonkin verran, aiemmat tutkimukset ovat usein keskittyneet esimerkiksi lasten oppimistuloksiin tai kyläkoulujen merkitykseen kyläyhteisölle. Jotta voidaan ymmärtää, millainen vaikutus kyläkoulujen lakkautuksilla voi olla kunnan elinvoimaisuuteen, ensin tulee ymmärtää myös millainen merkitys kyläkouluilla ylipäänsä on kunnan elinvoiman kannalta.

3 TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimuksen keskeisiä käsitteitä ovat kyläkoulu ja kunnan elinvoimatehtävä, jotka määrittelen alaluvuissa 3.1 ja 3.2. Kunnan elinvoimatehtävän ymmärtämiseksi on tärkeää käsitellä myös yleisesti kunnan elinvoimaa, jota käsittelen osana kunnan elinvoimatehtävän määrittelyä. Kunnan elinvoimaisuuteen vaikuttaa olennaisesti kunnan kyky olla vetovoimainen. Koulu voidaan nähdä olevan yksi esimerkki vetovoimatekijästä, joten käsittelen myös kunnan vetovoimaisuutta yleisesti. Tutkimuksen aihepiiri voidaan liittää osaksi suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutosta ja palveluverkon supistumista, joita käsittelen luvuissa 3.3 ja 3.4. Edellä mainitut keskeiset käsitteet, sekä yhteiskunnan rakennemuutos ja maaseudun palveluverkon supistuminen muodostavat tutkimuksen teoreettisen viitekehysten.

3.1 Kyläkoulun määritelmä

Kyläkoululla tarkoitetaan pientä koulua, jossa on yleensä alle 50 oppilasta ja jossa toimii vain kaksi tai kolme opettajaa. Kyläkoulut sijaitsevat yleensä maaseudulla tai muulla haja-asutusalueella, mutta niiden tapaisia pieniä kouluja on myös kaupungeissa ja taajamissa. Kyläkoulut ovat aina olleet merkittävä osa Suomen kouluverkkoa. Suomessa on pidetty tärkeänä, että koko maa säilyisi asutettuna, jonka vuoksi vuonna 1921 säädettiin oppivelvollisuuslaissa lasten koulumatkasta, joka ei saanut olla yli viittä kilometriä. Kyseinen laki sai kyläkoulujen lukumäärän nousemaan reilusti, kunnes 1960-luvun alussa yhteiskunnalliset muutokset edesauttoivat kyläkoulujen lakkauttamisilmiön alkamista. (Korpinen 2010, 16–18) Nykyisin perusopetuslain (628/1998) 32§:ssä on säädetty, että oppilaan koulumatka saa kestää enintään kaksi ja puoli tuntia ja yli 13-vuotiailla kolme tuntia. Lisäksi pykälässä on säädetty, että lapsilla, joilla koulumatka on viittä kilometriä pidempi, on oikeus maksuttomaan kuljetukseen.

Kyläkouluilla on monia ominaispiirteitä verrattaessa isompiin peruskouluihin. Kyläkouluissa käytetään usein yhdysluokkaopetusta, jossa yksi opettaja opettaa samanaikaisesti kahta tai useampaa eri-ikäisryhmää (Kalaoja 2010a, 102). Yhdysluokkaopetuksessa on nähty paljon hyötyjä lasten oppimisen kannalta, mutta sitä vastaan on myös esitetty kritiikkiä. Yhdysluokassa lapset pääsevät kehittämään sosiaalisia taitojaan useamman eri ikäisen lapsen kanssa. On myös tutkittu, että lapset oppivat paremmin yhteistyössä itseään kokeneemman henkilön kanssa ja yhdysluokkaopetuksessa

ominaista onkin, että vanhemmat lapset auttavat nuorempia oppilaita. (Peltonen 2010, 105–114) Kyläkouluissa koulutuksen lähtökohtana on siis kognitiivis-humanistinen oppimiskäsitys, jossa oppilas on itse aktiivinen oppija ja koulu tarjoaa oppimisympäristön, jossa pystytään paremmin huomioimaan oppilaiden yksilölliset tarpeet ja joka tarjoaa mahdollisuuksia aktiiviseen toimintaan (Korpinen 2010, 23). Yhdysluokkaopetus kuitenkin kuormittaa etenkin opettajia normaalia kouluopetusta enemmän, sillä heidän täytyy keskittyä useamman eri luokka-asteella olevan lapsen opetukseen samanaikaisesti (Peltonen 2010, 105–114).

Ominaista kyläkouluissa on niiden merkitys kylän yhteisöllisyyden luojana. Kyläkoulut toimivat usein yhteisöiden keskuksina, jossa järjestetään opetuksen lisäksi erilaista vapaa-ajan toimintaa ja aktiviteetteja kylän asukkaille, joka lisää kyläläisten viihtyvyyttä. Yhteisöllisyyttä lisää myös esimerkiksi talkootoiminta, jonka avulla kouluja usein kehitetään ja järjestetään koko kylän yhteisiä tapahtumia. (Kalaoja 2010b, 178–181) Kyläkouluissa myös yhteisöllisyydentunne on vahva, sillä usein kaikki oppilaat tuntevat toisensa ja myös vanhemmat tuntevat muiden lasten vanhemmat sekä opettajat. Kyläkouluissa voidaan sanoa olevan jopa kodinomainen ilmapiiri. Kyläkoulujen opetuksessa hyödynnetään myös sitä ympäröivän yhteisön erityispiirteitä, ja kyläkoulun sekä yhteisön läheinen suhde ilmenee esimerkiksi lasten opiskelutavoissa, joissa hyödynnetään ympäröivän yhteisön arvoja, asenteita ja elämäntapaa (Korpinen 2010, 20).

Kyläkoulujen lukumäärä on laskenut tasaiseen tahtiin. 1990-luvun alussa Suomen kouluista 64 % oli pieniä alle 50 oppilaan kouluja, vuonna 2004 32 % ja vuonna 2009 enää 26 %. Koulujen lakkautuksia on yleensä perusteltu oppilasmäärän vähenemisellä sekä säästösyillä. Esimerkiksi 1990-luvun lama näkyi leikkauksina koulutuksesta, joka taas näkyi useiden kyläkoulujen lakkautuksina. Myös valtion lakkautettua pienkoululisän vuonna 2006, ajoi se useita kuntia ahdinkoon ja sai monia kuntia lakkauttamaan elinvoimaisiakin kouluja. (Korpinen 2010, 17) Kuitenkin koulun lakkautuksista säästyneet kulut, kuten esimerkiksi kiinteistön ylläpito tai opettajien palkkausmenot, jäävät usein melko pieniksi eikä haluttuja säästöjä aina synny. Kun lapsia siirretään uuteen kouluun, joudutaan useassa tapauksessa investoimaan uuteen koulurakennukseen ja rakentamaan uusia tiloja. Myös oppilaiden kuljetus uuteen kouluun koituu monessa tapauksessa oletettua kalliimmaksi. (Autti & Hyry-Beihammer 2009)

3.2 Kunnan elinvoimatehtävä

Jokainen kunta pyrkii olemaan elinvoimainen. Kunnan elinvoima nähdään kunnan uudistumiskykynä, jota tarvitaan, jotta kunta voi olla taloudellisesti kannattava, toimiva ja asukkailleen hyvä paikka rakentaa elämää (Sallinen 2017). Sallinen (2017) määrittelee kunnan elinvoiman kokonaisuuden muodostuvan kuudesta eri tekijästä. Ensinnäkin vetovoimainen ympäristö houkuttelee alueelle ihmisiä ja yrityksiä ja sitouttaa heidät alueelle. Kilpailukykyinen yrityskanta lisää alueen työllisyyttä, asukkaiden toimeentuloa sekä saa asukkaat sitoutumaan alueelle. Osaaminen ja työvoiman saatavuus turvaavat alueen palveluiden ja yritystoiminnan jatkumon. Näiden lisäksi julkiset ja kaupalliset palvelut mahdollistavat asukkaille sujuvan arjen ja sosiaalinen pääoma sekä yhteisöllisyys luovat uutta. Kuudes tekijä Sallisen elinvoiman kokonaisuudessa on vahva kuntatalous, joka mahdollistaa kunnan uudistusten toteutumisen.

Elinvoimaisen kunnan rakentamisessa täytyy ottaa huomioon useita eri tekijöitä. Elinvoimaisessa kunnassa otetaan ensinnäkin huomioon erilaiset asukkaat, yhteisöt ja yritykset, jotta kaikilla on tasapuoliset mahdollisuudet kunnassa elämiseen. Elinvoimaisessa kunnassa sen asukkaat ja yhteisöt osallistetaan päätöksentekoon ja kaikilla on mahdollisuus vaikuttaa yhteisiin asioihin. Kunnan elinvoimaisuuden parantamisessa tärkeä tekijä on myös toimivat peruspalvelut, joilla turvataan asukkaiden hyvinvointi. Elinvoimaisessa kunnassa otetaan myös huomioon sen omalaatuinen ympäristö ja asukkaiden tarpeet sekä palveluiden, asumisen ja työpaikkojen saavutettavuus. Elinvoimaisen kunnan rakentamisen peruspilari on monipuolinen elinkeinoelämä, sillä ilman työpaikkoja ei ole myöskään elinvoimaa. (Rantala-Korhonen 2020, 37–43) Tällaiset tekijät ovat keskeisiä, jotta kunta voi olla elinvoimainen ja pystyä edistämään asukkaidensa hyvinvointia.

Pyykkölän ja Vuorensolan (2018) mukaan kuntakentässä elinvoimaa tukevia toimintoja ovat myös esimerkiksi maankäyttö, asuminen, liikenne, elinkeinotoimi, julkiset hankinnat sekä infran ylläpito ja kehittäminen. Kunnan rooli ja sen tehtävät ovat muuttuneet vuosien saatossa, jonka vuoksi enää ei riitä, että kunta täyttää vain palveluvelvoitteen, pitää taloutensa tasapainossa ja hoitaa palvelut tehokkaasti. Kunnan tulee näiden lisäksi onnistua hyödyntämään paikallista sosiaalista pääomaa, tukea osallisuutta ja identiteettiä, luoda uutta ja rakentaa asukkailleen tulevaisuutta sekä erottua muista kunnista (Paananen, Haveri & Airaksinen 2014, 13).

Valtiovarainministeriön (2017) tuottaman raportin mukaan elinvoiman edistäminen tulee korostumaan tulevaisuuden kunnan toiminnassa, etenkin maakuntien perustamisen myötä. Raportin

mukaan kunnan elinvoimatehtäviin kuuluu olennaisesti elinkeinopolitiikka ja elinvoimapalvelut, joita toteutetaan yhteistyössä eri toimijoiden, kuten korkeakoulujen tai elinkeinoelämän kanssa. Kuten aiemmin mainittu, kuntien elinvoimatehtävästä on säädetty kuntalain (410/2015) 1§:ssä. Lain mukaan kunnan tulee siis edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Paananen ym. (2014) mukaan kuntien perustehtävää voidaan lähestyä elinvoimatehtävän kautta, jolloin elinvoimaa ja sen johtamista voidaan pitää kuntajohtamisen ydinkysymyksenä. Kuntaa tarkasteltaessa elinvoimanäkökulmasta voidaan todeta, että kunta toimii niin sanotusti alustana sille, että kuntalaiset voivat päättää omista asioistaan, osallistua kunnan toimintaan ja ennen kaikkea edistää alueen kasvua ja kehitystä. Yhtenä kunnan ydintehtävänä voidaan siis pitää elinvoiman edistämistä, joka on sidoksissa koko kunnan toimintaan, eikä näin ollen ole kehitettävissä vain kuntaorganisaation omilla toimenpiteillä, vaan elinvoiman edistäminen vaatii esimerkiksi myös alueen asukkaiden, yhteisöjen ja yritysten osallisuutta. (Paananen ym. 2014, 20)

3.2.1 Kunnan vetovoimaisuus

Osa kunnan elinvoimaisuudesta muodostuu sen kyvystä olla vetovoimainen. Alueen vetovoimaisuus viittaa alueen houkuttelevuuteen, haluttavuuteen, kiinnostavuuteen sekä dynaamisuuteen ulkopuolisten näkökulmasta. Alueen vetovoimaisuus muodostuu siis eri toimijoiden kollektiivisesta näkemyksestä, joka voi perustua tietoon, subjektiivisiin havaintoihin ja kokemuksiin tai alueeseen liitettyihin mieli- ja mainekuviin. (Aro & Aro 2021) Konkreettisesti kunnan vetovoiman voidaan nähdä muodostuvan esimerkiksi hyvistä liikenneyhteyksistä, viihtyisistä asuinalueista, toimivista palveluista sekä luottamuksesta paikkakunnan uudistumiskykyyn (Huovinen 2017, 398). Kunnan vetovoimaisuuden säilyttäminen ja sen parantaminen ovat kunnan elinvoimaisuuden säilyttämisen kannalta olennaista ja jopa sen keskeisin tehtävä (Valanta 2017, 405).

Kunnan vetovoimaisuus muodostuu vetovoimatekijöistä, joilla voidaan houkuttaa alueelle esimerkiksi asukkaita, yrityksiä ja matkailijoita (Valanta 2017, 405). Kotler ym. (1999, 43) ovat kehittäneet teorian kovista ja pehmeistä vetovoimatekijöistä, jota esimerkiksi Aro (2016) on jatkanut lisäämällä kovien ja pehmeiden vetovoimatekijöiden ohelle sijaintitekijät, mainetekijät, identiteettitekijät ja villit kortit. Aron luokittelun mukaan kovat vetovoimatekijät liittyvät esimerkiksi alue- ja paikallistalouden kehitykseen, yritysten kasvuun, alueen työllisyyteen, alueen koulutustarjontaan, sijaintiin ja elinkeinopolitiikkaan. Pehmeät vetovoimatekijät puolestaan liittyvät

esimerkiksi alueen ilmapiiriin, tunnelmaan, tarinaan, matkailu- ja luontokohteisiin, tapahtumiin sekä vetovoimapalveluihin. Aron mukaan pehmeät vetovoimatekijät ovat enemmän pito- kuin vetovoimatekijöitä eli ne lisäävät alueelle saapuvien viihtyvyyttä ja mukavuutta. Alueen pitovoimalla tarkoitetaan niitä tekijöitä, jotka saavat ihmiset ja yritykset pysymään alueella. Kunta voi vaikuttaa pitovoimaansa esimerkiksi pitämällä huolta peruspalveluista sekä tekemällä yritysmyönteisiä päätöksiä. (Rantala-Korhonen 2020, 33)

3.3 Kyläkoulujen lakkautukset osana yhteiskunnan rakennemuutosta

Yhteiskunnan rakennemuutoksella tarkoitetaan koko yhteiskunnan läpäisevää prosessia, jossa esimerkiksi väestön rakenne, elämäntapa, koulutustaso, työnteko, elinkeinorakenne ja kulttuuri ovat muutoksessa (Kuntaliitto.fi). Moneen muuhun maahan verrattuna suomalaisen yhteiskunnan rakennemuutos lähti liikkeelle myöhemmin, mutta muutos on tapahtunut useita maita nopeammin. Etenkin talouden rakennemuutoksella on ollut merkittäviä vaikutuksia yhteiskuntaan. Maatalousyhteiskunnasta alettiin siirtymään kohti paremmin tuottavia teollisuudenaloja, jonka seurauksena elintaso nousi, kulutus lisääntyi, palvelut kehittyivät, julkinen talous kasvoi ja ihmiset muuttivat maalta kaupunkiin. (Haapala 2017, 13–14) Vielä 1950-luvulla yli puolet Suomen työvoimasta oli maataloudessa, kun taas 2000-luvulla maatalous työllistää enää muutaman prosentin väestöstä (Keränen 2021, 64).

Suomalaisen kouluverkon rakenne heijastaa yhteiskunnan rakennemuutoksia, sillä kyläkoulujen lakkautusten osasyinä ovat yleensä esimerkiksi syntyvyyden lasku, maaltamuutto ja kansantalouden heikkeneminen. Ihmisten käsitykset esimerkiksi perheiden koosta ovat muuttuneet, joka on johtanut syntyvyyden laskuun ja näin ollen koulujen oppilasmäärien vähenemiseen. Koulujen lakkautukset alkoivat 1960-luvun alussa maaseudun elinkeinorakenteen murroksen myötä. Maaseudun työttömyyden lisääntyä ihmiset alkoivat hakemaan töitä kaupungeista, mikä lisäsi maansisäistä muuttoliikettä erityisesti etelään ja tyhjensi maaseudun asutusta. (Korpinen 2010, 16–18) Kaupungistuminen onkin maailmanlaajuinen megatrendi, jonka seurauksena yli puolet koko maailman väestöstä asuu kaupunkialueilla. Vuonna 2007 virallisesti valtaosa maailman väestöstä asui kaupungeissa (Ritchie & Roser 2018). Nykyisin myös Suomessa valtaosa väestöstä asuu kaupunkialueilla, vaikkakin kaupunkialue kattaa vain noin viisi prosenttia koko Suomen pinta-alasta (Keränen 2021, 25). Kaupungistumisen myötä etenkin nuoret muuttavat yhä useammin kaupunkiin opiskelemaan tai parempien työmahdollisuuksien toivossa. Tämä vähentää maaseutujen asutusta

entisestään ja näille alueille jää asumaan enemmän vanhenevaa väestöä. Suomen väestöennusteet näyttävät tulevaisuudessa maan jakaantuvan 4–5 kasvukeskukseen, joita ympäröivät väestöltään vähenevät ja nopeasti ikääntyvät alueet. Tämä vaikeuttaa kuntien tilannetta, sillä kaikilla kunnilla on samat lakisäätteiset velvoitteet ja näin ollen kunnilla on vaikeuksia tarjota kaikille tasa-arvoisia palveluita. (Rantala-Korhonen 2020, 33)

3.4 Maaseudun palveluverkon supistuminen

Maaseudulla tarkoitetaan yleisesti taajamien ulkopuolisia haja-asutusalueita, joissa asuu alle 500 asukasta (Lehtola 2007, 8). Maaseudut voidaan jakaa kolmeen maaseututyyppiin, joita ovat kaupunkien läheinen maaseutu, ydinmaaseutu sekä harvaan asuttu maaseutu. Kaupunkien läheisellä maaseudulla on parhaat kehittämisedellytykset, sillä se on haluttu muuttokohde. Asukkaat pystyvät käymään lähikaupungeissa töissä, yritykset voivat hyödyntää monipuolisia lähimarkkinoita ja asukkaat voivat silti nauttia maaseudun rauhasta. Ydinmaaseutu sijaitsee kaupunkien läheisen maaseudun ulkopuolella, mutta ydinmaaseudun läheisyydessä voi olla keskisuuria keskuksia. Ydinmaaseutu on vahvaa alkutuotantoaluetta, jossa voi paikoittain olla myös teollisuuden toimialakeskittymiä. Harvaan asuttu maaseutu sijaitsee kaukana isoista keskuksista ja on väestömäärältään harvaan asuttua aluetta. Harvaan asutulla maaseudulla nuoret muuttavat pois alueelta, palveluita karsitaan, talous heikkenee ja vanhusten määrä lisääntyy. (Malinen ym. 2006)

Samaan aikaan kun kasvukeskukset kasvavat väestöltään, palveluiltaan ja elinkeinoelämältään, tarkoittaa se samalla maaseutukuntien asukasmäärän laskua, palveluiden supistumista ja elinkeinotoiminnan mahdollista menettämistä. Kuten kouluja, myös muita maaseudun palveluita on lakkautettu yhteiskunnallisten muutosten myötä. Myös muut maaseudun palvelut ovat siis vaarassa ilmiöiden, kuten maaltamuuton ja kaupungistumisen seurauksena. Maaseudun autioituessa ja ihmisten muuttaessa kasvukeskuksiin, vähenevät muuttotappioalueiden verotulot ja julkisten palvelujen tarve (Rantanen ym. 2012, 22). Väestöltään pienenevien kuntien tulee tällaisessa tilanteessa suunnitella toimintaansa uudelleen. Älykkäällä sopeutumisella tarkoitetaan pitkän aikavälin sopeutumista ja uudistamista sosiaalisesti, alueellisesti ja taloudellisesti kestäväällä tavalla väestön ja talouden muuttuessa. Suomalaisessa sopeutumiskeskustelussa painotetaan paikkaperustaisuutta, talouden tasapainottamista, kasvusta riippumatonta kehitystä sekä asukkaiden hyvinvointia ja elämänlaatua. (Kahila ym. 2022)

Yhä useammat maaseudun palvelut, kuten kaupat, koulut tai pankit on keskitetty suurempiin keskuksiin ja näin ollen kauemmas maaseudun asukkaista, sillä maaseudun autioitumisen vuoksi palveluiden kysyntä ei enää vastaa niiden tarjontaa (Rantanen ym. 2012, 15). Yleisesti elävän kylän tunnusmerkkinä on pidetty juuri kauppaa, koulua ja postia ja useissa kylissä yhden palvelun hävitessä, vähitellen myös kaksi jäljelle jäävää palvelua ovat hävinneet. Palveluiden supistuessa on alettu kehittämään vaihtoehtoisia tapoja tuottaa palveluita, etenkin tietotekniikan kehittyessä yhä useampi asia pystytään hoitamaan etäyhteydellä. Osa palveluista on myös sellaisia, joita ihmiset eivät tarvitse kaiken aikaa lähelle, mutta osa palveluista, kuten esimerkiksi koulu, ovat palveluita, joita ihmiset kaipaavat lähelleen ja niitä tarvitaan jatkuvasti. (Mäntylä 2003) Maaseudulla julkiset palvelut eivät ole vain lähipalveluita asukkaille, vaan kysymys on myös alueen elinvoiman säilyttämisestä.

Mäntylä (2003) on tutkinut maaseudun palveluverkon muutosten vaikutuksia maaseudun olosuhteisiin ja sitä, miten palvelujen väheneminen voidaan korvata. Tutkimukseen osallistui 28 kuntaa eri puolilta Suomea ja tutkimuksessa lähetettiin kyselylomake tuhannelle maaseudun asukkaalle. Tutkimuksen mukaan palveluiden siirtyessä kauemmas maaseudun asukkaiden arki hankaloituu sekä heille aiheutuu ylimääräistä rahan ja ajan menoa. Palveluiden supistumisen myötä myös maaseudun työpaikat vähenevät, joka vähentää myös maaseudulle muuttajien määrää. Tutkimuksen mukaan maaseudun asukkaat eivät olleet vakuuttuneita palvelujen korvaamismahdollisuuksista, mutta parhaimpina vaihtoehtoisina palvelujen järjestämistapoina nähtiin etäpalvelut, kiertävät palvelut sekä asiointikuljetukset. Tutkimuksen mukaan maaseudun asukkaat pitivät tärkeimpinä palveluina terveyskeskusta, kauppaa ja apteekkia. Merkittävä huomio tutkimuksessa oli kuitenkin, että maaseudulla asuvat ihmiset haluavat asua maaseudulla palvelujen puutteesta huolimatta.

Maaseudun palveluverkon supistumisessa keskeinen kysymys on tasa-arvon näkökulma. Julkisissa palveluissa on tärkeää, että palvelut ovat tasapuolisia kaikille ja kaikkien saavutettavissa. Maaseudun palveluverkon supistuessa osa väestöstä voi joutua epätasa-arvoiseen tilanteeseen, kun palvelut siirtyvät kauemmas. Asukkaiden liikkumista on kuitenkin pyritty tukemaan esimerkiksi joukko- ja palveluliikenteen sekä Kela-korvattavien kuljetusten avulla. (Rantanen ym. 2012, 15)

4 LAADULLISEN TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Laadullinen tutkimus

Tutkimus on kvalitatiivinen, eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen toteutusvaihtoehdon valinta vaikuttaa esimerkiksi siihen, millä tavalla tutkimusaineistoa hankitaan ja toisaalta analysoidaan. Kvalitatiivisessa eli laadullisessa tutkimuksessa on aineistoa keräämällä tarkoitus ymmärtää kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksia kunnan elinvoimatehtävän toteutumiseen ja näin vastata tutkimuksen tutkimuskysymykseen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa onkin lähtökohtana todellisen elämän kuvaaminen (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161). Mielestäni laadullinen tutkimusmenetelmä sopii tutkimukseeni parhaiten, sillä tutkimusongelmaani vastaaminen edellyttää ilmiön laaja-alaista ymmärtämistä ja kvalitatiivisessa tutkimuksessa pyritäänkin tutkimaan kohdetta mahdollisimman laaja-alaisesti. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tyypillistä on myös ihmisten hyödyntäminen tiedon keruussa, joka on tämän tutkimuksen kannalta mielestäni paras tiedonkeruumenetelmä. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2010, 161–164)

4.2 Aineiston keruu

Keräsin tutkimukseen aineiston puolistrukturoitujen teemahaastattelujen avulla haastattelemalla kolmen kunnan kunnanjohtajaa. Puolistrukturoiduissa teemahaastatteluissa etuna on se, että haastattelukysymykset on jaoteltu eri teemojen alle. Tällöin haastattelija voi melko vapaasti yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastatella teemojen varassa ja näin ollen keskustelu voi olla vapaampaa. (Hirsjärvi & Hurme 2022) Haastattelukysymykset olivat jaoteltu seuraaviin teemoihin: taustatiedot kunnasta, kyläkoulujen lakkautukset, elinvoima ja palveluverkon supistuminen. Tutkimuksessa käytetty haastattelurunko on esitetty liitteessä 1. Haastattelukysymysten lisäksi keskustelimme melko vapaamuotoisesti tarkentavien kysymysten avulla ennalta määriteltyjen teemojen mukaisesti. Haastattelun etu onkin tällainen joustavuus (Tuomi & Sarajärvi 2018). Haastatteluiden käyttö aineistonkeruumenetelmänä laadullisessa tutkimuksessa on perusteltua, sillä haastatteluissa voidaan säädellä aineiston keruuta tilanteen vaatimalla tavalla ja haastateltavia myötäillen (Hirsjärvi ym. 2010, 205). Haastatteluiden avulla pyrin saamaan mahdollisimman laaja-alaisen käsityksen tutkimuksen ilmiöstä, jotta pystyn vastaamaan tutkimuksen tutkimuskysymykseen.

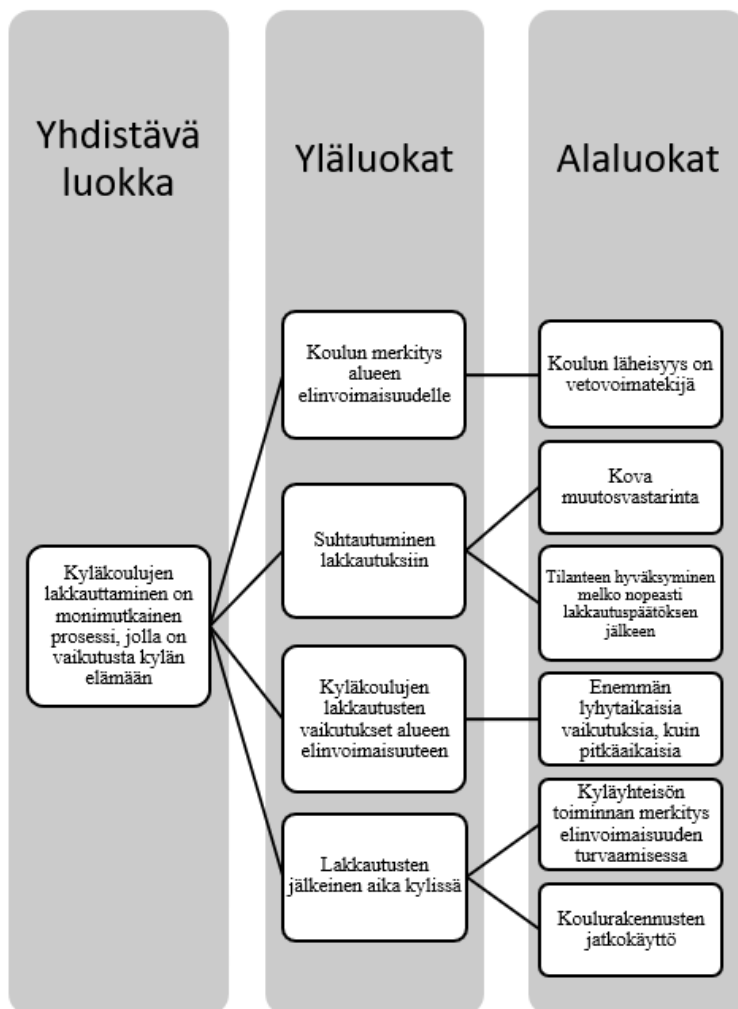
Otin seitsemään kunnanjohtajaan yhteyttä, joista saimme kolmen kanssa sovittua haastattelun. Otin yhteyttä sellaisiin kuntiin, joissa oli lakkautettu useampi kuin yksi kyläkoulu ja joissa oli virassa vielä sama kunnanjohtaja, joka oli toiminut kunnanjohtajana myös koulujen lakkautusten aikana. Pysin alun perin saamaan tutkimukseen kuntia eri puolilta Suomea, jotta voisin myös etsiä mahdollisia alueellisia eroavaisuuksia. Näiden perusteiden vuoksi haastateltavien löytäminen oli aluksi vaikeaa, joten jouduin luopumaan kunnan maantieteellisen sijainnin rajauksesta. Loppujen lopuksi tutkimukseen valikoituneista kunnista kaksi sijaitsi Pirkanmaan maakunnassa ja yksi Lapissa. Kahdessa kunnassa oli noin 5000 asukasta ja kolmannessa noin 20 000. Etsin tutkimukseen soveltuvia kuntia uutisten avulla, sillä useimmista kyläkoulujen lakkautuksista on uutisoitu mediassa. Löydettyäni tutkimukseen soveltuvan kunnan, tutkin kunnan omia nettisivuja yrittäen löytää lakkautuksiin liittyviä dokumentteja, jotta varmistuisin lakkautukseen liittyvistä faktoista. Tämän jälkeen otin yhteyttä sähköpostilla kyseisen kunnan kunnanjohtajaan. Kaikki kolme haastattelua pidettiin maaliskuun 2023 aikana. Haastattelut kestivät n. 25–35 minuuttia ja ne pidettiin etäyhteydellä Microsoft Teams -palvelussa. Kaikki haastattelut tallennettiin haastateltavien luvalla. Haastateltujen henkilöiden nimiä tai kuntia ei tutkimuksessa tuoda esille, jotta tutkimuksen anonymiteetti säilyy. Haastatteluiden jälkeen haastattelut litteroitiin, eli tallenteet kirjoitettiin tekstimuotoon, jotta aineistoa pystyi analysoimaan aineistolähtöisesti haastatteluiden jälkeen. Litteroitua aineistoa kertyi 15 sivua.

4.3 Aineistolähtöinen sisällönanalyysi

Aineiston keräämisen ja sen litteroinnin jälkeen alkoi aineiston analyysivaihe. Tutkimuksessa käytin aineistolähtöistä sisällönanalyysia, jossa aineisto siis ohjaa analyysiprosessia. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä yhdistellään aineistosta esiin nousseita käsitteitä yhteen ja se perustuu tulkintaan ja päättelyyn, jossa pyritään etenemään aineistosta kohti käsitteellisempää näkemystä ilmiöstä (Tuomi & Sarajärvi 2018). Ensimmäiseksi muodostin analyysiin analyysikysymyksen, joka muotoutui muotoon *mistä kunnanjohtajat puhuvat, kun he puhuvat kyläkoulujen lakkautusprosessista ja lakkautusten vaikutuksista kunnan elinvoimaan?* Itse analyysiprosessin aloitin läpikäymällä haastattelut ja alleviivaamalla sieltä analyysikysymystäni vastaavia asioita. Tämän vaiheen jälkeen yksinkertaistin alkuperäiset ilmaukset ja etsin näistä pelkistetyistä ilmauksista samankaltaisuuksia sekä eroavaisuuksia. Sen jälkeen muodostin niistä luokkia, joista muodostui luokittelun alaluokat. Alaluokkien muodostamisen jälkeen yhdistin samankaltaisia yläluokkien alle ja lopuksi yhden yhdistävän luokan, jolloin aineiston luokittelu oli valmis.

5 ANALYYSI

Tässä luvussa esittelen keräämäni aineiston pohjalta nousseita havaintoja. Aineiston analyysissä käytin seuraavaa analyysikysymystä: *mistä kunnanjohtajat puhuvat, kun he puhuvat kyläkoulujen lakkautusprosessista ja lakkautusten vaikutuksista kunnan elinvoimaan?* Analysointivaiheessa ja aineiston luokittelussa syntyi yksi yhdistävä luokka, neljä yläluokkaa ja kuusi alaluokkaa. Alla *kuvio 1* havainnollistaa tätä aineiston luokittelua. Luokittelu syntyi haastatteluissa esiin nousseiden keskeisimpien teemojen ja havaintojen pohjalta. Seuraavaksi käsittelen yhdistävää luokkaa, yläluokkia ja niiden alaluokkia omissa alaluvuissaan.

Kuvio 1. Aineiston luokittelu

5.1 Kyläkoulujen lakkauttaminen on monimutkainen prosessi, jolla on vaikutusta kylän elämään

Aineiston perusteella kyläkoulujen lakkauttaminen on monimutkainen prosessi, jolla on vaikutusta kylän elämään, joka on luokittelun yhdistävä luokka. Haastatteluiden pohjalta nousi useita tärkeitä teemoja elinvoimaisuuden ohella, jotka edesauttavat ilmiön kokonaisvaltaista ymmärtämistä eri näkökulmista, vaikka tutkimuksen pääfokus onkin näiden kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksissa kunnan elinvoimatehtävän toteutumiseen. Aineistossa korostuu ajatus siitä, että kyläkoulujen lakkautusta tulee käsitellä monesta eri näkökulmasta, sillä se on yleisesti koko kylän toimintaan vaikuttava asia niin kylän identiteetin kuin esimerkiksi kylätunnelman näkökulmasta. Kyläkoulujen lakkautuksilla on siis vaikutusta koko kylän ja kyläyhteisön toimintaan, mutta myös yksittäisten kyläläisten arkeen.

Aineistosta ilmenee, että jokaisessa kolmessa kunnassa perusteet kyläkoulujen lakkautuksille olivat samankaltaisia. Kaikissa kunnissa kouluverkkoa on karsittu runsaasti haastateltujen kunnanjohtajien ollessa virassa, mutta kyläkouluja oli lakkautettu myös ennen heidän virkaansa astumista. Aineiston mukaan suurin syy näille lakkautuksille oli oppilasmäärän väheneminen. Kylissä syntyvien lasten määrä oli laskenut niin vähäiseksi, jonka seurauksena oppilaskohtaiset kustannukset nousivat normaalia suuremmiksi. Oppilasmäärää ja sen kehitystä oli tutkittu myös erilaisilla mittareilla, joiden mukaan oppilasmäärä ei lähivuosina tulisi kylissä kasvamaan, sillä kylissä asui enemmän ikääntyvää väestöä ja näin ollen syntyvyys kylissä oli alhaista. Oppilasmäärän vähenemisen lisäksi lakkautuspäätökseen vaikuttivat taloudelliset sekä pedagogiset tekijät. Taloudellisesti pienen koulun ylläpitäminen ei ollut enää viisasta, vaan oli kustannustehokkaampaa tiivistää kunnan kouluverkkoa. Tärkeä havainto aineistosta on myös pedagogiset tekijät lakkautuspäätöksessä. Pienissä kyläkouluissa opettajan rooli korostuu normaalia enemmän, sillä kouluissa on usein vain kaksi tai kolme opettajaa, jotka voivat opettaa useampaa ikäluokkaa yhtäaikaisesti. Sen vuoksi koettiin, että myös opetuksen laatu voi näissä kouluissa heikentyä.

''Kyllä keskeisin peruste oli oppilasmäärän väheneminen, ei ollu opetuksellisesti eikä taloudellisesti eikä oikeastaan muutenkaan tarvetta. Selkeesti se oppilasmäärän lasku ja näköpiirissä oleva kehitys, että oppilasmäärä tulee entisestään laskemaan.'' H2

5.1.1 Koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle

Tässä kappaleessa käsitellään yläluokkaa koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle sekä sen alaluokkaa koulun läheisyys on vetovoimatekijä. Kyseinen pääluokka linkittyy tutkimuksen osaongelmaan, sillä tutkimuskysymykseen vastaaminen edellyttää ensin ymmärrystä siitä, millainen merkitys ylipäätään koululla voi olla alueen elinvoimaisuudelle. Aineistosta korostuu laadukkaiden koulutuspalveluiden tärkeys koko kunnan alueella. Laadukkaiden koulutuspalveluiden avulla voidaan parantaa asukkaiden viihtyvyyttä ja lisätä alueen pitovoimaa.

Aineistossa kuitenkin nousee esiin vastakkainasettelua puhuttaessa koulun merkityksestä alueen elinvoimaisuudelle. Toisaalta ajatellaan, että koululla on merkitystä alueen elinvoimaisuudelle, sillä koulun ja varhaiskasvatuksen läheisyys voi olla vetovoimatekijä alueelle muuttaville lapsiperheille. Useat vanhemmat arvostavat sitä, että lapset pystyvät kävelemään kouluun, eikä matkaa tarvitse taittaa koulukuljetuksessa. Koulun merkitys vetovoimatekijänä näkyy alueilla esimerkiksi lisääntyneenä asuntojen myyntinä. Toisaalta aineistossa myös koetaan, että alueelle muuttavat perheet eivät aina pidä välttämättömänä koulun välitöntä läheisyyttä, kunhan kuljetukset kauempana olevaan kouluun toimivat sujuvasti ja opetuksen taso on laadukasta. Kunnissa koulukuljetukset pyritään järjestämään siten, ettei lapsien koulukuljetusmatka kasvaisi liian suureksi. Tämä on kuitenkin vaikea tehtävä etenkin laajoissa harvaan asutuissa kunnissa. Koulukuljetukseen käytettävää maksimiaikaa säätelee myös oppivelvollisuuslaki, jonka vuoksi kunnissa on päädytty säilyttämään kyläkouluja vain sen takia, että lasten koulumatkat olisivat olleet muutoin liian pitkiä.

''Tää on vähän kakspiippunen asia, koska kouluilla on merkitystä kunnan elinvoimalle ja kyllä me ollaan nähty se ja nyt kun me ollaan esimerkiksi tehty uusi koulu niin sen läheisyys on vetovoimatekijä kun lapsiperheet miettii, että mihin ne muuttaa.'' H1

''Näkisin niin, että tänne muuttajat ei pidä tärkeänä sitä, että onko kylällä koulua vaan ne on tyytyväisiä siihen, että on laadukas opetus ja kuljetukset toimii. Perheitä on muuttanu ympäri kyliä siitä huolimatta, että siellä ei ole koulua.'' H3

Julkiset palvelut ja niiden toimivuus koetaan kuitenkin yleisesti tärkeänä alueen elinvoimaisuuteen vaikuttavana asiana, josta koulupalveluiden läheisyys on yksi esimerkki. Käsitellessä koulupalveluiden merkitystä alueen elinvoimaisuuteen ja koulua vetovoimatekijänä voisi siis todeta,

että tämä voi riippua siitä, millaisia asioita alueelle muuttavat arvostavat. Osalle koulun sijaitseminen kauempana kyläkeskuksesta voi olla kynnyksikysymys tulevaa asuinpaikkaa valittaessa, jolloin he voivat päätyä muuttamaan lähemmäs koulua. Toiset lapsiperheet voivat taas olla tyytyväisiä siihen, että kuljetukset kouluihin kulkevat sujuvasti ja opetus on laadukasta.

Koulun merkitys vetovoimatekijänä voi myös riippua siitä, millainen koulu on kyseessä ja millaista opetustapaa vanhemmat arvostavat. Kuten aiemmin on todettu, kyläkouluilla on merkittäviä eroja muihin kouluihin verrattuna. Yleisesti kyläkouluissa voi olla jopa kodinomainen ilmapiiri ja ne sijaitsevat usein lähellä luontoa. Kyläkouluissa käytetään myös usein yhdysluokkaopetusta, joka eroaa perinteisestä opetustavasta, sillä yksi opettaja opettaa useampaa ikäryhmää samanaikaisesti. Voidaan siis todeta, että myös sillä, millaista opetusta vanhemmat haluavat lapsilleen, voi olla vaikutusta siihen, millainen koulu vetää lapsiperheitä puoleensa.

5.1.2 Suhtautuminen lakkautuksiin

Tässä kappaleessa käsitellään yläluokkaa suhtautuminen lakkautuksiin. Lakkautuksiin suhtautuminen jakautuu kahteen alaluokkaan, joita ovat kova muutosvastarinta ja tilanteen hyväksyminen melko nopeasti lakkautuspäätöksen jälkeen. Haastatteluissa kyläläisten suhtautuminen kyläkoulujen lakkautuksiin nousee tärkeäksi temaksi, josta esille nousi erilaisia mielenkiintoisia näkökulmia ja kokemuksia. Aineistossa korostuu vahvasti se, että kyläkoulun lakkautus on todella tunneherkkä aihe kylissä. Jokaisessa kunnassa vastustus kyläkoulujen lakkauttamisia kohtaan oli voimakasta ja kyläläiset vastustivat lakkautuksia usein eri keinoin. Vastustus oli kovaa etenkin kyläkoulun lasten vanhempien sekä kyläkoulun opettajien kesken, jotka peläsivät työpaikan menettämistä. Kyläläisille koulun lakkautus oli jopa ”elämän ja kuoleman” kysymys, sillä kyläläisille oman koulun säilyttäminen oli tärkeää kylän elämän jatkumon kannalta. Kyläläiset ajattelivat, että koulun lähtiessä myös kaikki muut palvelut vähitellen häviäisivät kylältä. Kylissä siis pelättiin kylän toiminnan loppumista.

”Ne lakkautusprosessit oli sellanen asia, joka herätti tunteita eri puolilla. Kyläläisille se oli elämän ja kuoleman kysymys.” H3

Kyläkoulujen lakkautusten vastustuksessa saatettiin jopa mennä henkilökohtaisuuksiin kunnan päättäjiä kohtaan ja asioita usein suurenneltiin. Joissain kylissä ei jopa hyväksytty koulun lakkautuksen syitä, vaan uskottiin kunnan päättäjien lakkauttavan koulun ilman pätevää syytä. Kunnanjohtajien mielestä tämän tyylinen vastarinta lakkautuksia kohtaan oli kuitenkin melko ymmärrettävää, sillä koulun lakkautuksella on vaikutuksia kylän ja kyläläisten jokapäiväiseen elämään, vaikkakin lakkautuksesta johtuneet reaktiot olivat joskus osittain ylireagoitua kyläläisten puolelta. Kylissä yleisesti ajateltiin, että kyläkoulut olivat paras mahdollinen koulu lapsille, jossa lapset viihtyivät kaikista parhaiten. Tällöin saatettiin usein muistella hyvällä omia koulu-aikoja samassa kyläkoulussa, mutta ei ymmärretty koulun erilaista tilannetta nykypäivänä, kun oppilasmäärät ovat niin vähäisiä. Osalle vanhemmista saattoi myös olla raskasta lasten siirtyminen suurempaan kouluun, joka sijaitti kauempana kotoa. Kylissä pelättiin myös kyläyhteisön kuihtumista ja koulurakennuksen menettämistä.

Mielenkiintoinen havainto aineistosta on kuitenkin se, että osa kyläläisistä oli myös tyytyväisiä kyläkoulun lakkautuspäätökseen. Etenkin osa lapsien vanhemmista oli tyytyväisiä siihen, että lapsi pääsee kouluun, jossa on esimerkiksi paremmat liikuntatilat, enemmän kavereita sekä uudempi ja isompi koulurakennus. Osa vanhemmista myös arvosti sitä, että koulussa ei ole käytössä yhdysluokkaopetusta ja siellä pystytään tarjoamaan esimerkiksi erityisluokkia niitä tarvitseville lapsille. Nämä vanhemmat eivät kuitenkaan tuoneet mielipidettään julkisesti ilmi, sillä ulkoinen paine lakkautusten vastustuksessa oli niin kovaa. Näiden lapsien vanhemmat saattoivat kertoa mielipiteensä asiasta päättäjille yksityisesti, mutta eivät kyläkokouksissa tuoneet mielipidettään julki. Aineiston perusteella koulujen lakkautusten vastustuksesta tuli myös erilaista sosiaalisen median tultua mukaan kuvioon. Ennen sosiaalista mediaa kyläkoulujen puolustus tapahtui pääosin kasvotusten, mutta sosiaalisen median ansiosta erilaisia tiedostusvälineitä pystytään käyttämään hyväksi ja mielipiteitä pystytään tuomaan esille myös anonymisti. Asiasta päättäviin henkilöihin pystytään myös ottamaan entistä helpommin yhteyttä, mikä aiheuttaa lisäpainetta heidän suuntaansa. Yksi yleinen kyläkoulun puolustustapa on adressin kerääminen, joka on myös helpompaa sosiaalisen median myötä. Tämä on tehnyt vastustuksesta vielä voimakkaampaa, kun sosiaalisen median avulla asiaa voidaan levittää suuremmalle määrälle ihmisiä.

''Joo kyllä niitä asioita suurennellaan, varsinkin kun sitä lakkautamispäätöstä ollaan tekemässä, niin tuntuu että maailma kaatuu päälle ja synkistellään.'' H2

''Se piirre oli näissä lakkautettujen koulujen alueella, että pääosa oli selkeesti ja kovaäänisestikin sitä vastaan, mutta siellä oli huoltajissa joukko, jotka näkivät, että voi lakkauttaa niin pääsee heidän lapsensa isompaan kouluun, joka antaa mahdollisuuksia enemmän, mutta he olivat hiiren hiljaa eivätkä uskaltaneet ääneen kertoa. Mulle saattoivat sen kertoa, mutta se oli niin kovaa se ulkoinen paine, että tämän tyyppiset mielipiteet niin niitä ei tullut julki.'' H2

Mielenkiintoinen huomio aineistossa on se, että koulun lakkautuksen jälkeen tilanne hyväksytään kylällä melko nopeasti, vaikka lakkautuksen aikaan asia tuntui ''elämän ja kuoleman'' kysymykseltä. Kun koulu lakkautetaan, asiaan ei välttämättä palata enää sen jälkeen vaan huomataan, että lasten siirtyminen toiseen kouluun voikin olla hyväkin asia lasten kannalta. Kyläkoulujen lakkautuksen vastustamisen kiihkossa voidaankin usein unohtaa tärkein asia, eli lapsi. Monet kyläläiset vastustavat koulun lakkauttamista sen pelossa, että koulun lähdön jälkeen vähitellen myös muut palvelut vähenevät ja kylän toiminta kuihtuu. Kuitenkin ensisijaisesti asiassa tulisi ajatella lasten etua. Aineistossa todetaankin lasten olleen todennäköisesti koulun lakkauttamisen kannalla, jos lasten mielipidettä asiaan olisi kysytty. Tällöin lapset olisivat päässeet isompaan kouluun, jossa on enemmän leikkikavereita välitunnilla, sillä useissa kyläkouluissa oppilasmäärä oli mennyt niin pieneksi, että lapset eivät saaneet pelejä aikaiseksi välitunnilla. Koulun lakkautuksen jälkeen on myös havaittu, että kylän toiminta jatkuu lähes entisellään ja lakkautusprosessin aikana pelätyt skenaariot siitä, että kylä kuihtuu koulun lakkautuksen myötä, ovat olleet aiheettomia. Tilanteen nopeaa hyväksymistä voi edesauttaa esimerkiksi koulurakennusten jatkokäyttö, koulukuljetusten toimiva järjestäminen ja lasten tyytyväisyys uuteen kouluun.

5.1.3 Kyläkoulujen lakkautusten vaikutukset alueen elinvoimaisuuteen

Tässä kappaleessa käsitellään yläluokkaa kyläkoulujen lakkautusten vaikutukset alueen elinvoimaisuuteen. Yläluokka jakautuu yhteen alaluokkaan, joka on nimeltään enemmän lyhytaikaisia vaikutuksia, kuin pitkäaikaisia. Aineistossa käsitellään laajalti kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksia alueen elinvoimaisuuteen. Kaikkien haastateltavien mielestä näillä kyläkoulujen lakkautuksilla ei ole ollut merkittävää vaikutusta näiden alueiden elinvoimaisuuteen. Aineistossa kuitenkin myös todetaan, että jonkinlaisia elinvoimaisuuteen liittyviä vaikutuksia näillä lakkautuksilla on voinut olla, mutta suuremman mittakaavan vaikutuksia ei ole havaittu. Kyläkoulujen lakkautuksista on koitunut alueiden elinvoimaisuuteen enemmän lyhytaikaisia vaikutuksia, kuin pitkäaikaisia. Lyhytaikaisia vaikutuksia alueelle on ollut esimerkiksi muutamien

lapsiperheiden muutto pois alueelta, mutta haastateltavien mielestä suurempaa joukkopakoa kylistä ei ole ollut. Aineistossa myös todetaan, että kylät ovat voineet kokea suurimmillaan niin sanottuja imagotappioita koulun menettämisen jälkeen, kun kyläkoulun puolustaminen ei johtanutkaan koulun pelastamiseen.

Aineistossa kuntien tämänhetkinen elinvoima koetaan hyväksi. Kunnissa elinvoimaa pyritään parantamaan ja ylläpitämään esimerkiksi kunnan saavutettavuutta parantamalla, panostamalla julkisiin ja yksityisiin palveluihin, työpaikkoja lisäämällä sekä asuinympäristöihin panostamalla. Aineistossa kattavat julkiset palvelut siis nähdään elinvoimaa parantavana tekijänä, josta koulupalvelut nähdään yhtenä tärkeänä tekijänä. Kyläkoulujen lakkautuksia ei nähty kuitenkaan näitä julkisia palveluita merkittävästi heikentävänä tekijänä, sillä kunnissa koulutuspalveluiden laadukkuus pyrittiin ylläpitämään esimerkiksi panostamalla näiden uusien koulukeskusten kehitykseen ja järjestämällä toimivat koulukuljetukset kylistä.

Merkittävin huomio puhuttaessa kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksista näiden alueiden elinvoimaisuuteen on se, että näiden kylien toiminta on hiipunut jo ennen lakkautusta, joten koulun pitäminen alueella ei olisi enää riittänyt. Aineistossa nähdään, että koulu, jossa ei ole opetettavia, ei pysty pitämään kylää elinvoimaisena, etenkin kun huomattiin, että oppilaiden määrä ei tulisi lähivuosina kouluissa kasvamaan, vaan jopa vähenemään. Kunnanjohtajille on tuttua keskustelu, jossa kylän elinvoimaisuuden ajatellaan heikentyvän merkittävästi kyläkoulun lakkauttamisen takia ja koko kylän tulevaisuuden ajatellaan olevan vaakalaudalla. Täytyy kuitenkin ymmärtää, että kylä, jossa elintoiminnot ovat heikentyneet jo aiemmin, ei voi pysyä elinvoimaisena pelkästään koulun avulla, vaan kylän elinvoimaisuuden ylläpitämiseen tarvitaan muita toimia kylältä.

''Oikeastaan se kylä on jo kun siellä syntyy lapsia niin vähän niin se prosessi on kulkenut siihen, että sillä kyläkoululla saattaa olla lyhytaikainen vaikutus sen lakkautuksen jälkeen, mutta en osaa nähdä, että se olisi kauhean pitkäaikainen vaikutus sen kylän elinvoimaan, että kyllä sen kylän muun yhteisön toiminta vaikuttaa siihen paljon enemmän.'' H1

5.1.4 Lakkautusten jälkeinen aika kylissä

Tässä kappaleessa käsittelen viimeistä yläluokkaa, joka on nimeltään lakkautusten jälkeinen aika kylissä. Kyseinen yläluokka jakautuu kahteen alaluokkaan, joita ovat kyläyhteisön toiminnan merkitys elinvoimaisuuden turvaamisessa ja koulurakennusten jatkokäyttö. Kuten aiemmin todettu, vaikka kyläkoulujen lakkautukset ovat todella tunneherkkä aihe kyläläisille ja voi aiheuttaa suurtakin muutosvastarintaa, lakkautuksen jälkeen tilanne normalisoituu yleensä melko nopeasti. Aineistossa todetaan, että suurta merkitystä kylän elinvoimaisuuden säilymisen kannalta on kyläyhteisön toiminta elinvoimaisuuden turvaamisessa lakkautusten jälkeen. Kun kylissä lakkautettiin kouluja, kyläyhteisöt esimerkiksi keskittivät aktiviteetteja ja toimintaa sen ikäisille kyläläisille, joita kylällä asuu. Aineistossa korostetaan myös, että kylät ovat todella tärkeä osa kuntaa, jonka vuoksi kunnissa halutaan tukea näiden kylien ja kyläyhteisöjen toimintaa. Näiden kylien merkitys korostuu aineiston mukaan varsinkin laajoissa harvaan asutuissa maaseutukunnissa. Tällaisessa kunnassa on esimerkiksi perustettu kyläparlamentti, jossa jokaiselta kylältä on asukkaita keskustelemassa kylien toiminnasta ja niiden kehittämisestä. Koulurakennusten antaminen kyläyhteisön käyttöön on yksi esimerkki toiminnasta, jonka avulla kunta voi tukea näiden kylien toiminnan jatkumista myös koulun lakkautuksen jälkeen.

''Kylissä on hyväksytty se realiteetti, että ei olla enää siinä tilanteessa, jossa kylällä on enemmän lapsia vaan siellä on aikuisia ja vanhenevaa väestöä. Kylä on suunnannu toiminnan siihen ja kunnassa panostetaan kyliin ja tuetaan kylien toimintaa.'' H3

''Voi jopa ajatella, että yksi kylä, joka oli aktiivinen kouluaikana ja joka halus säilyttää koulunsa ja tekivät sen koulun eteen paljon töitä niin kun koulu pantiin kiinni niin sen tietyn suruajan jälkeen he pistivät voimavaransa muuhun kylän kehittämiseen eikä tarvinnut enää laittaa panoksia koulun säilyttämiseen niin se saattoi jopa olla pidemmällä aikavälillä plussaakin ja on nykyisin hyvin elinvoimainen ja hyvä kylä.'' H2

Koulurakennusten jatkokäyttö nähdään merkittävänä tekijänä kylien elinvoimaisuuden turvaamisessa. Useissa kunnissa, joissa kyläkouluja on lakkautettu, on näille tyhjäksi jääneille koulurakennuksille keksitty jatkokäyttöä. Koulurakennuksen kunnolla on myös merkitystä siihen, millaista toimintaa siellä voidaan lakkautuksen jälkeen harjoittaa, sillä useat kyläkoulut voivat olla vanhoja ja huonossa kunnossa. Aineiston mukaan kunnissa oli esimerkiksi myyty koulurakennuksia

yksityisille toimijoille, mutta koulurakennuksia on myös lahjoitettu kyläyhteisöjen käyttöön. Tällöin kunta ei ole saanut rakennuksista myyntivoittoa, mutta kyläyhteisön toiminnan turvaamisessa näillä rakennuksilla nähtiin olevan suuri merkitys. Entisissä koulurakennuksissa kyläläiset pystyivät koulun lakkauttamisen jälkeenkin järjestämään erilaisia tapahtumia ja kyläläisten kokoontumisia.

''Kylät on jatkanut elämäänsä, kun koulurakennukset ovat kyläläisten käytössä. Me valittiin se linja, että kun koulu vapautuu opetuskäytöstä niin annetaan se kyläyhdistysten käyttöön ja näitä kauppoja on tehty ja meillä on aika monta tällästä kylää, että ne rakennukset elävöittää sitä kylää kun ne on muussa kun opetuskäytössä.'' H3

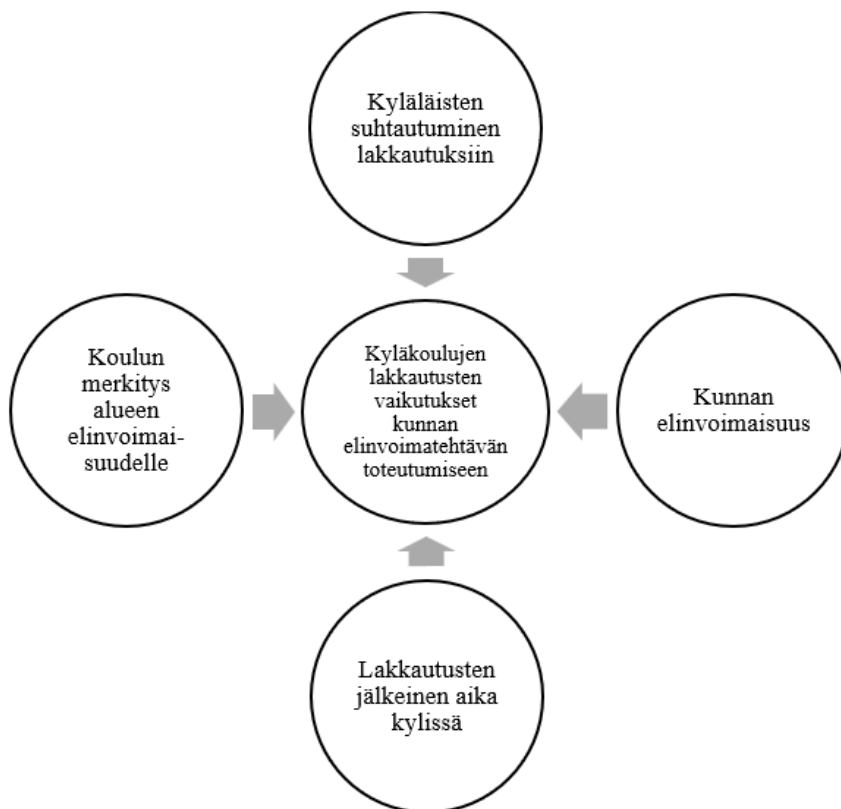
6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, miten kyläkoulujen lakkautukset vaikuttavat kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Tämän ymmärtämiseksi täytyi myös ensin selvittää, millainen merkitys koululla ylipäätään on kunnan elinvoimaan. Tutkimuksen avulla pyrittiin myös muodostamaan kokonaisvaltaista ymmärrystä kyläkoulujen lakkautusprosessista, sillä lakkautuspäätös on tunteita herättävä monimutkainen prosessi ja voi aiheuttaa muutoksia kylien toimintaan, joka voi osaltaan näkyä kunnan elinvoimassa. Vain tällaisen kokonaisvaltaisen ilmiön ymmärtämisen avulla pystytään vastaamaan tutkimuksen tutkimuskysymykseen. Tässä kappaleessa tulkitseen tutkimustuloksia ja pohdin niiden suhdetta aiempiin tutkimuksiin aiheesta.

Tutkimuksessa haastateltiin kolmea kunnanjohtajaa, jotka olivat olleet kunnanjohtajina myös kyläkoulujen lakkautusten aikaan. Päädyin haastattelemaan kunnanjohtajia, sillä ajattelin heillä olevan kaikista todenmukaisinta sekä ajan tasalla olevaa tietoa kunnan elinvoimasta ja siitä, miten kyläkoulujen lakkautukset on voinut elinvoimaan vaikuttaa. Tutkimukseen valikoituneet kunnat olivat melko erikokoisia, sillä kahdessa kunnassa oli noin 5000 asukasta ja kolmannessa noin 20 000. Vaikka kunnat olivat keskenään erikokoisia, oli kaikissa kunnissa lakkautettu useampi kyläkoulu. Myös kunnanjohtajien näkemykset näiden kyläkoulujen lakkautusten vaikutuksista kunnan elinvoimaan olivat samanlaisia kuntien eri koosta huolimatta.

Aineiston perusteella havaitsin, että kyläkoulujen lakkautuksilla ei nähty olevan merkittävää vaikutusta kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Kuitenkaan ei voi täysin sanoa, etteikö näillä kyläkoulujen lakkautuksilla olisi ollut minkäänlaista vaikutusta kunnan elinvoimaisuuteen, mutta niillä nähtiin mahdollisesti olevan enemmän lyhytaikaisia kuin pitkäaikaisia vaikutuksia. Vaikka elävän kylän tunnusmerkkinä on usein pidetty koulua, on olennaista ymmärtää, että näiden kylien toiminta on hiipunut jo ennen koulun lakkautusta. Koulun pitäminen alueella ei olisi enää pelkästään riittänyt, vaan tilanne vaatii kyläyhteisöltä toisenlaisia toimia elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi. Kun kylässä syntyy vähän lapsia, on sen mukautettava toimintaa joka tapauksessa pidemmällä tähtäimellä. Kylien vähäinen syntyvyys on seurausta yhteiskunnallisista muutoksista, kuten kaupungistumisesta ja perhekokojen pienenemisestä, joilla on suora vaikutus kyläkoulujen lakkautuksiin. On ymmärrettävää, että esimerkiksi suurten ikäluokkien aikaan vuonna 1947 syntyi 108 000 lasta, kun taas vuonna 2021 syntyi vain 49 594 lasta (Tilastokeskus). Nykyisin, kun lapsia siis syntyy lähes puolet vähemmän, ei näihin kaikkiin pieniin kouluihin riitä enää oppilaita.

Vaikka aineiston pohjalta havaitsin, että näillä kyläkoulujen lakkautuksilla ei ole ollut merkittäviä vaikutuksia kunnan elinvoimatehtävän toteutumiseen, tulee kuitenkin ymmärtää, että kaikki kunnat ovat keskenään erilaisia ja tilanne kunnissa voi poiketa hyvinkin paljon toisistaan. Aineiston perusteella löysin neljä tekijää, jotka vaikuttavat osaltaan eniten siihen, miten kyläkoulujen lakkautukset voivat vaikuttaa elinvoimaisuuteen eri kunnissa eri tavoin. Alla *kuvio 2* kuvastaa tekemääni havaintoa. Nämä neljä tekijää mielestäni vaikuttavat siis eniten siihen, miten kyläkoulun lakkautus voi vaikuttaa kunnan elinvoimaisuuteen ja jokaisen kylän tilanteessa näitä vaikutuksia voi peilata näiden neljän tekijän kautta.

Kuvio 2. Elinvoimaisuuteen vaikuttavat neljä tekijää

Koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle, kylälaisten suhtautuminen lakkautuksiin, kunnan elinvoimaisuus ja lakkautusten jälkeinen aika kylissä vaikuttavat eniten siihen, miten kyläkoulujen lakkautukset vaikuttavat eri kuntien elinvoimatehtävän toteutumiseen. Ensinnäkin eri kunnissa koulun merkitys alueen elinvoimaisuudelle voidaan nähdä erilaisena. Kuten aiemmin todettu, koulu voidaan nähdä vetovoimatekijänä, joka voi houkuttaa alueelle erityisesti lapsiperheitä. Laajoissa

harvaan asutuissa kunnissa koululla voidaan nähdä olevan suurempi merkitys alueen elinvoimaisuudelle, sillä välimatkat muihin kouluihin voivat olla suuria. Tällöin lakkautettujen koulujen lapset voivat joutua käyttämään koulumatkaansa jopa tunteja päivässä, jolloin perheet voivat haluta muuttaa lähemmäs koulua. Tällaisissa kunnissa kouluja on myös yleisesti vähemmän kuin suuremmissa kunnissa, jolloin yksittäisen koulun merkitys voi olla suurempi. Kuitenkin joissain kunnissa kuljetusmatkat eivät ole niin pitkiä, jolloin koulun läheisyys ei välttämättä ole kynnyksysymys, kunhan kuljetukset kouluihin toimivat ja opetus on laadukasta. Jokaisessa kunnassa on siis omanlaisensa kouluverkkorakenne, joten koulun merkitys juuri tietyn alueen elinvoimaisuudelle voi vaihdella. Myös alueiden erilaiset ikärakenteet voivat vaikuttaa siihen millaiseksi koulun merkitys eri alueilla nähdään.

Toinen esiin nostamani tekijä on kyläläisten suhtautuminen lakkautuksiin. Kuten aiemmin todettu, koulujen lakkautukset ovat todella tunneherkkä aihe ja muutosvastarinta on usein kovaa. Kuitenkin kyläläisistä löytyy myös heitä, jotka kannattavat koulun lakkautusta, mutta heidän mielipiteensä jäävät usein varjoon. Jokaisessa kunnassa suhtautuminen näihin lakkautuksiin on erilaista ja suhtautumiseen voi vaikuttaa esimerkiksi jo aiemmin mainittu kuntien erilainen kouluverkkorakenne. Eri kylissä kyläkouluilla on myös erilainen arvo kylän toiminnassa. Joissain kylissä koulu toimii kyläläisten kokoontumispaikkana ja siellä järjestetään opetuksen lisäksi myös vapaa-ajan toimintaa. Suhtautuminen lakkautuksiin eri kylissä voi siis riippua myös siitä, millainen arvo kyläkoululla juuri siinä kylässä on. Kun kyläkoulu lakkautetaan, voi se heikentää kyläläisten luottamusta ja aiheuttaa eripuraa kunnan päättäjiä kohtaan, varsinkin jos kyläkoulun säilyttämisen puolesta käytiin kiivasta taistelua. Tällaiset tilanteet ovat kuitenkin usein vain hetkellisiä, sillä kylissä tilanne normalisoituu lakkautuksen jälkeen melko nopeasti. Tällaisella epäluottamuksella voi olla kuitenkin omalta osaltaan vaikutusta esimerkiksi kylän tunnelmaan.

Kolmas tekijä on kunnan elinvoimaisuus. Tällä tarkoitetaan yleisesti kunnan sen hetkistä elinvoimaisuutta, joka on erilainen joka kunnassa. Kuten aiemmin määritelty, kunnan elinvoiman voidaan nähdä muodostuvan useista eri osatekijöistä ja sitä voidaan tarkastella esimerkiksi vetovoimaisen ympäristön, alueen osaamisen ja työvoiman saatavuuden, palvelujen, yhteisöllisyyden sekä sosiaalisen pääoman näkökulmista (Sallinen 2017). Tällä tarkoitetaan siis sitä, että kunnan sen hetkinen elinvoima voi vaikuttaa siihen, miten kyläkoulujen lakkautus vaikuttaa juuri kyseisen kunnan elinvoimaan. Jos kunnan elinvoima nähdään olevan hyvä ja kunta on vetovoimainen sekä siellä on laaja ja toimiva palveluverkko, ei yhden kyläkoulun lakkauttaminen välttämättä vaikuta kunnan elinvoimaan merkittävästi. Toisaalta pienemmissä kunnissa, joissa elinvoima on heikompi ja

ihmisiä sekä palveluita on jo valmiiksi vähemmän, kyläkoulun lakkautuksen vaikutukset elinvoimaisuuteen voivat olla suurempia. Tällaisissa kunnissa jatkuva palveluiden väheneminen voi aiheuttaa sen asukkaille viihtyvyyden heikkenemistä ja heikentää kunnan pitovoimaa entisestään. Tällaisissa tapauksissa elinvoimaisuuden ylläpitäminen vaatii kunnissa erilaisia toimia ja kunnan tulee ottaa elinvoiman parantamisessaan huomioon sen yksilöllinen ympäristö, joka asettaa elinvoiman parantamiselle toisaalta rajoitteita, mutta myös mahdollisuuksia.

Viimeinen eli neljäs osatekijä on lakkautusten jälkeinen aika kylissä, joka on mielestäni jopa tärkein vaihe kylän elinvoimaisuuden turvaamisessa. Kylissä yleensä kyläyhteisöllä on suuri merkitys kylän toiminnassa ja usein kyläkoulu toimii kyläyhteisön tärkeimpänä toimipaikkana. Kyläyhteisö voi lakkautuksen jälkeen omalta osaltaan vaikuttaa siihen, miten kylän toiminta jatkuu. Vaikka usein kyläkoulun lakkautus voi olla suuri isku kyläyhteisölle, ei yhteisön tule kuitenkaan tästä lamaantua vaan kehittää toimintaansa yhä enemmän. Useissa kunnissa koulurakennukset on annettu kyläyhteisöjen käyttöön, joissa he voivat jatkaa toimintaansa. Kyläyhteisö voi myös esimerkiksi keskittää toimintaa sen ikäisille, joita kylällä eniten asuu. Kyläyhteisön ei siis tule lamaantua koulun lakkautuksesta, vaan pyrkiä jatkamaan kylän toimintaa entisellään. Näiden toimien avulla kylä voi pysyä aktiivisena ja elinvoimaisena myös lakkautuksen jälkeen.

Tutkimukseni tutkimustulokset poikkeavat melko paljon aiemmista tutkimuksista ja yleisestä keskustelusta liittyen kyläkoulujen lakkautuksiin. Yleisesti ajatellaan, että kyläkoulujen lakkautuksilla on ollut suuria vaikutuksia alueen elinvoimaisuuteen ja esimerkiksi aiemmin mainitun Lehtosen (2021) tutkimuksen mukaan kyläkoulujen lakkautukset ovat johtaneet kylien autioitumiseen sekä vaikuttaneet alueiden väestökehitykseen. Yleisesti aiheeseen liittyvät tutkimukset ja keskustelut liittyvät kuitenkin juuri lakkautusuhan alla oleviin kouluihin, jolloin keskustelun sävy voi olla erilaista. Tällöin kyläkoulu halutaan säilyttää kylällä ja koulua pyritään puolustamaan vetoamalla esimerkiksi kylän toiminnan merkittävään heikkenemiseen, jos koulu lakkautetaan. Tällaisissa tilanteissa asioita voidaan muutenkin suurennella. Tutkimukseni rikastaa siis aiempaa tutkimusta enemmän objektiivisella näkökulmalla aiheeseen. Aiheeseen liittyvä kirjallisuus ja tutkimukset ovat myös aika vanhoja, joten tutkimukseni antaa ajankohtaista tietoa monimutkaisinkin lakkautusprosessin vaikutuksista kylien elämään. Jatkossa kyläkouluja voisi tutkia lisää ainakin lasten oppimistulosten näkökulmasta esimerkiksi vertaamalla niitä muiden koulujen tuloksiin. Mielenkiintoista olisi myös tutkia lisää kyläläisten suhtautumisesta kyläkoulujen lakkautuksiin.

Mielenkiintoista pohtiessa tutkimukseni suhdetta aiempiin tutkimuksiin ja keskusteluihin on se, miten keskusteluissa nousee vastakkain niin sanottu tunneperäinen ja faktaperäinen ajattelu aiheesta, joka osaltaan selittää tutkimustulosteni eroavaisuutta aiemmasta. Tunneperäisellä ajattelulla tarkoitan esimerkiksi kyläläisten keskustelua kyläkoulun säilyttämiseksi, jossa aina faktoihin, kuten kyläkoulujen taloudellisiin tai pedagogisiin lakkautusperusteisiin ei kiinnitetä niin paljon huomiota, vaan kyläkoulun säilytys on enemmän sydämen asia. Faktaperäisellä tai objektiivisella ajattelulla tarkoitan keskustelua, jossa enemmän painotetaan juuri näitä kyläkoulun lakkauttamiseen johtaneita syitä ja kyläkoulun mahdollista lakkauttamista tarkastellaan ikään kuin kylän ulkopuolelta. Aiempi kirjallisuus aiheesta mielestäni painottuu enemmän tähän tunneperäiseen ajatteluun ja olisinkin varmasti saanut aiheesta täysin erilaisia tutkimustuloksia, jos olisin haastatellut esimerkiksi kyläyhteisön jäseniä tai kyläkoulun opettajia.

Yhteenvedona voisi todeta, että kaikista tärkeintä on tasa-arvoisen koulutuksen varmistaminen, jossa laadukasta opetusta on saatavilla kaikille. Kaikissa kunnissa kouluverkko on erilainen ja eri kunnissa optimaalinen kouluverkkorakenne vaihtelee esimerkiksi maantieteellisten tai ikärakenteellisten tekijöiden vuoksi. Koulujen monimuotoisuus kuitenkin rikastuttaa useaa kuntaa, ja kyläkoulut ovat edelleen merkittävä osa Suomen kouluverkkoa, vaikka suurin osa kyläkouluista onkin lakkautettu. Kyläkoulujen lakkautukset voivat vaikuttaa eri kunnissa eri tavoin kunnan elinvoimatehtävän toteutumiseen. Kuten aiemmin mainitussa kuntalain (410/2015) 1§:ssä todetaan; kunnan tulee edistää asukkaidensa hyvinvointia ja alueensa elinvoimaa sekä järjestää asukkailleen palvelut taloudellisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestäväällä tavalla. Kyläkoulujen lakkautusten yleisimmät syyt ovat oppilasmäärän väheneminen, taloudelliset ja pedagogiset syyt. Tällaisten syiden vuoksi kyläkoulujen lakkautus on usein perusteltua, sillä lakkautusten perusteena on juuri se, että kunta pystyisi järjestämään asukkailleen palvelut kuntalain (410/2015) 1§:n edellyttämällä tavalla sekä pysymään elinvoimaisena myös lakkautuksen jälkeen. Lakkautuksen jälkeen merkittävää on kylän toiminnan jatkaminen entisellään, vaikka koulun lakkautus onkin suuri kolaus kylän elämään. Kuitenkin ensisijaisesti lakkautuspäätöksessä täytyisi miettiä lasten etua ja sitä, että lapset saavat parasta mahdollista tasa-arvoista opetusta.

LÄHTEET

- Aro, T. (2016). Kaupunkien kovat ja pehmeät vetovoimatekijät. Haettu osoitteesta <https://www.slideshare.net/TimoAro/kaupunkien-kovat-ja-pehmet-vetovoimatekijt>
- Aro, R. & Aro, T. (2021). Blogi: Tampere-ilmio on kiihtymis- ja leviämisvaiheessa – miksi Tampere on vuodesta toiseen yksi koko maan vetovoimaisimmista kaupungeista? Mdi.fi. Haettu osoitteesta <https://www.mdi.fi/tampere-ilmio-on-kiihtymis-ja-leviamisvaiheessa-miksi-tampere-on-vuodesta-toiseen-yksi-koko-maan-vetovoimaisimmista-kaupungeista/>
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E. (2009). Kyläkouluverkko tuhoutumassa – koulujen lakkauttaminen jatkuu kiivaana. Kasvatus ja aika. Haettu osoitteesta <https://journal.fi/kasvatusjaaika/article/view/68132/28982>
- Autti, O. & Hyry-Beihammer, E. (2014). School Closures in Rural Finnish Communities. Journal of Research in Rural Education. Haettu osoitteesta <https://jrre.psu.edu/sites/default/files/2019-08/29-1.pdf>
- Haapala, P. (2017). Suomalainen rakennemuutos. Eduskunta.fi. s. 13–14. Haettu osoitteesta <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2017-AK-155120.pdf>
- Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2022). Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Gaudeamus. Helsinki.
- Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2010). Tutki ja kirjoita. Kustannusosakeyhtiö Tammi. Helsinki.
- Kahila, P., Hirvonen, T., Jolkkonen, A., Kurvinen, A., Lemponen, V., Makkonen, T. & Rautiainen, S. (2022). Älykäs sopeutuminen on välivaihe uudistumiselle. Itä-Suomen yliopiston alue- ja kuntatutkimuskeskus. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta. Haettu osoitteesta <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/164165/17-2022-%C3%84lyk%C3%A4s%20sopeutuminen%20on%20v%C3%A4livaihe%20uudistumiselle.pdf?sequence=4>
- Kalaoja, E. (2010a) Mitä yhdysluokkaopetuksella tarkoitetaan? Teoksessa Korpinen, E. (toim.) *Eläköön kyläkoulu!* PS-Kustannus. 102–104
- Kalaoja, E. (2010b). Kyläkoulujen ja yhteisököulujen vertailua. Teoksessa Korpinen, E. (toim.) *Eläköön kyläkoulu!* PS-kustannus. 178–181
- Keränen, S. (2021). Missä syrjä sijaitsee? Kun kaupunki ei ole kaikki. Kirjapaja Helsinki. 25
- Korpinen, E. (2010). Kyläkoulu yhteiskunnan rakennemuutoksessa. Teoksessa Korpinen, E. (toim.) *Eläköön kyläkoulu!* PS-kustannus. 14–27
- Kotler, P. Asplund, C. Haider, D. H. & Rein, I. (1999). Marketing Places Europe: How to Attract Investments, Industries, Residents and Visitors to Cities, Communities, Regions and Nations in Europe. Harlow: Financial Times. 43.

Kuntalaki 410/2015.

Kuntaliitto (2017). Rakennemuutosten Suomi. Haettu osoitteesta <https://www.kuntaliitto.fi/elinvoima-ja-tyollisyys/rakennemuutos/rakennemuutosten-suomi-0>

Lehtola, I. (2007). Maaseudun toimintaympäristön muutos ja liikkuminen -kirjallisuuskatsaus. Alue- ja kuntatutkimuskeskus. Joensuun yliopisto. s. 8. Haettu osoitteesta https://erepo.uef.fi/bitstream/handle/123456789/13921/urn_isbn_978-952-458-920-8.pdf?sequence=1

Lehtonen, O. (2021). Primary school closures and population development – is school vitality an investment in the attractiveness of the (rural) communities or not? Haettu osoitteesta <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0743016721000115#bib40>

Lyson, T. (2002). What does a school mean to a community? Assessing the social and economic benefits of schools to rural villages in New York. Haettu osoitteesta <https://eric.ed.gov/?id=ED464777>

Malinen, P., Kytölä, L., Keränen, H. & Keränen, R. (2006). Suomen maaseututyypit 2006. Maa- ja metsätalousministeriö. Haettu osoitteesta https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80570/2006_7%20Suomen%20maaseututyypit.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Mäntylä, M. (2003). Unohdetun kansan haaveet: asukkaiden näkemyksiä maaseudun palvelujen tärkeydestä. Vaasan yliopisto. Haettu osoitteesta https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7682/isbn_951-683-997-5.pdf?sequence=1

Oppivelvollisuuslaki 1214/2020

Paananen, H., Haveri, A. & Airaksinen, J. (2014). Kunta elinvoiman johtajana. Acta nro 255. Kuntaliitto. 13–20

Peltonen, T. (2010). Yhdysluokkaopetuksen edut – myös esitetty kritiikki. Teoksessa Korpinen, E. (toim.) *Eläköön kyläkoulu!* Jyväskylä: PS-kustannus. 105–116

Perusopetuslaki 628/1998.

Pyykkölä, M., & Vuorensola, M. (2018). Kuinka johtaa elinvoimaa? Viiden kaupungin tapaustutkimus elinvoiman määrittelystä, organisoinnista ja johtamisesta. Kuntaliitto. Haettu osoitteesta <https://docplayer.fi/104876402-Kuinka-johtaa-elinvoimaa.html>

Rantala-Korhonen, P. (2020). Kuntien elinvoima ja tulevaisuuden haasteet. Kestävä kunta – Hyvän kuntatalouden perusteet. KSL-opintokeskus. s. 33–43. Haettu osoitteesta <https://www.ksl.fi/app/uploads/2022/01/kestava-kunta-verkkoversio.pdf#page=18>

Rantanen, M., Lehtola, I., Hyyryläinen, T., Hiltunen, M., (2012). Palveluiden saavutettavuuden käsite ja ulottuvuudet. Teoksessa Rehunen, A., Rantanen, M., Lehtola, I., Hiltunen, M. (toim.) *Palvelujen saavutettavuus muutoksessa: maaseudun vakituisten ja vapaa-ajan asukkaiden palveluympäristön kehityssuunnat ja uudet mahdollisuudet.* Helsingin yliopisto Ruralia-instituutti. s.22. Haettu osoitteesta <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/228130>

Ritchie, H. & Roser, M. (2018). Urbanization. Our world in data.

Sallinen, S. (2017). Elinvoimainen kunta. Uusi Kunta 2017. Kuntaliitto. Haettu osoitteesta <https://docplayer.fi/5558905-Sini-sallinen-toim-elinvoimainen-kunta.html>

Suomen kylät ry. (2022) ”Puolet Suomen peruskouluista lakkautettu – kyläkoulujen pelastuspaketti kyseenalaistaa koululakkautuksista syntyneet säästöt”. Haettu osoitteesta <https://suomenkylat.fi/ajankohtaista/uutiset/puolet-suomen-peruskouluista-lakkautettu-kylakoulujen-pelastuspaketti-kyseenalaistaa-koululakkautuksista-syntyneet-saastot>

Tilastokeskus. (2022). Syntyvyys nousi vuonna 2021. Haettu osoitteesta <https://www.stat.fi/julkaisu/cku2ehapc8h190c58br8mqkkj>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki. Tammi.

Valanta, J. (2017). Elinvoimaisen kaupungin strategiasta. *Tulevaisuuden kunta*. Acta 264. Kuntaliitto. 405

Valtiovarainministeriö (2017). Tulevaisuuden kunnan skenaariot ja visiot 2030. Parlamentaarisen työryhmän väliraportti tulevaisuuden kunnasta. Haettu osoitteesta <https://vm.fi/documents/10623/1106586/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030.pdf/f584dde0-f12b-4b96-b20d-c361d89797d7/Tulevaisuuden+kunnan+skenaariot+ja+visiot+2030.pdf>

Yle uutiset, (2009). Mielenosoituksia kyläkoulujen puolesta. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/a/3-5892973>

LIITTEET

LIITE 1: Teemahaastattelun runko

Taustatietoja kunnasta

- Minkä kokoisessa kunnassa olet kunnanjohtajana?
- Kauanko olet ollut kyseisessä kunnassa kunnanjohtajana?

Taustatietoja kyläkoulujen lakkautuksista

- Kertoisitko kyläkoulujen lakkautuksista kunnassanne. Miten paljon ja millä aikavälillä kunnassanne on lakkautettu kouluja? Toimitko itse silloin kunnanjohtajana?
- Millaisin perustein kyläkouluja on lakkautettu?
- Miten kunnassanne on yleisesti suhtauduttu koulujen lakkauttamiseen?

Elinvoima

- Millaiseksi koette kunnan elinvoiman yleisesti?
- Miten kunnan elinvoimatehtävää pyritään toteuttamaan?
- Millaiseksi koette kyläkoulujen merkityksen osana kunnan elinvoimaisuutta?
- Koetteko, että kyläkoulujen lakkautuksilla on ollut vaikutuksia kunnan elinvoimaan?

Palveluverkon supistuminen

- Millaisin toimin kyläkoulujen lakkautuksia on kompensoitu tai miten koulutus on uudelleenjärjestetty?

-
- Tuleeko mieleen muuta aiheeseen liittyen?